

زهرا پورعباس
مسئول مؤسسه مهریانو

هیئت‌های مذهبی و عدالت جنسیتی

باردار، سبک پوشش، نیازمندی‌های تهویه‌ای بیشتر و... هیچ کدام محل توجه نیستند.

این در حالی است که در انگاره «عدالت جنسیتی»، توجه به تناسب نیازمندی‌های دو جنس با حق اختصاص یافته مهم است. بنابراین در این طرحواره، در یک هیئت مذهبی، ناظر به نیازمندی‌های جنسیتی زنان و مردان سهم اختصاص فضا به زنان ناظر به تعداد، همراهی فرزندان، حضور دختران نوجوان، زنان باردار و زنانی که کودک شیرخوار یا خردسال دارند، امکان تخصیص فضای بیشتر وجود دارد. هم‌چنین اولویت در نورپردازی مناسب، سیستم تهویه مطبوع، اختصاص فضای مهد کودک، سهولت در ورودی‌ها به هیئت، اولویت در پذیرایی مراسم، تعریف سبک جدید عزاداری با توجه به مخاطب و... مورد توجه قرار می‌گیرد. این توجه ابتدایی در طراحی فضا قطعاً به کنشگری فعال‌تر زنان در هیئت‌های مذهبی منجر خواهد شد.

اینکه هیئت‌های ما عموماً به دور از چنین طراحی‌هایی هستند نشان می‌دهد ساختارهای سراسر دینی نیز توجه دقیقی به جنسیت از منظر نگاه اصیل اسلامی ندارند.

این مثال ساده نشان می‌دهد با وجود گذشت چهار دهه از انقلاب اسلامی، توجه به جنسیت چندان که باید و شاید در صدر توجهات ساختارهای متولی و تصمیم‌ساز قرار نداشته است. با پایان برنامه ششم توسعه، دولت‌های دوازدهم و سیزدهم نشان دادند نتوانسته‌اند به تعریف دقیقی از عدالت جنسیتی و متعاقباً شاخص‌های برآمده از آن بپردازند. سکوت کنشگران عرصه زن و خانواده بر وخامت این مسئله بیش از پیش خواهد افزود.

نمی‌توان متهم اول مسائل زنان در کشور را «فمنیسم» دانست وقتی اراده‌ای برای تبیین نگاه دقیق انقلاب اسلامی به جنسیت در ساحت برنامه‌ریزی‌ها وجود ندارد.

«برابری جنسیتی» (gender equality) در گفتمان جهانی به معنای «برابری حق و تکلیف» است که با انکار «جنسیت» به عنوان یک «برساخت اجتماعی» در صدر برنامه‌ریزی‌های توسعه‌گرب قرار گرفت. برابری جنسیتی به عنوان شاخص جهانی «توسعه انسانی» (HDI)، نسخه جهانی کدخدای نظام سرمایه‌داری برای «دهکده جهانی» برساخته خویش است.

انقلاب اسلامی ایران بر خلاف موج جهانی، با رد برابری جنسیتی و با به رسمیت شناختن جنسیت، توجه به نیازمندی‌های جنسیتی را موجب عدم ظلم به دو جنس دانست و بر اساس آن، در سیاست‌گذاری‌های کلان خود جنسیت را مورد توجه قرار داد.

عدالت جنسیتی در تعریف اسلامی خود، تناسب حق و تکلیف را معنا می‌دهد که با وجود گنجانده شدن در برنامه‌ریزی‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران، غالباً در گریز دو گفتمان «متجدد» و «متحجر» شده است. لذا عموماً زنان کشور ما مزیت‌های «برابری جنسیتی» در غرب را شنیده اما از چشیدن طعم واقعی عدالت جنسیتی محروم مانده‌اند. بنابراین آرمان شهر خود را در برابری جنسیتی می‌بینند و از ظلم‌های جنسیتی آن کمتر آگاه‌اند. آنچه این روزها در بستر فضای اینستاگرام درباره مطالبه بسیاری از «خانم‌های مذهبی» از لزوم توجه به نیازمندی‌های جنسیتی زنان در هیئت‌های مذهبی شاهدیم، بیش از اینکه ناظر به نابرابری جنسیتی باشد، به نبود عدالت جنسیتی در فضای فرهنگی اجتماعی کشور بازمی‌گردد زیرا بر اساس برابری جنسیتی، نهایت آرمان هیئت مذهبی دادن امکانات یکسان به زن و مرد است. بر این اساس، زنان و مردان باید سهمی پنجاه‌پنجاه از همه امکانات هیئت مذهبی داشته باشند. لذا کودک شیرخوار و خردسال همراه مادر، زنان

شهربانو

۴شنبه
۲۶ مرداد ۱۴۰۱
۱۹ مهر ۱۴۴۴
شماره ۲۷۲۷

(۲)

(کوثر)

سیده جمیله هاشم‌نیا
دانشجوی دکتری علوم قرآنی و حدیث

خودشیء‌انگاری در زنان و دیدگاه اسلام در ارزیابی آن

۱- آیا می‌دانید خودشیء‌انگاری یعنی چه؟
۲- آیا می‌دانید خودشیء‌انگاری پدیده‌ای است که بیشتر در زنان اتفاق می‌افتد و آنان را دچار مشکلات فردی و اجتماعی می‌کند؟
۳- آیا می‌دانید یکی از بزرگ‌ترین معضلات روز در برخی جوامع، معضل خودشیء‌انگاری زنان است به طوری که ذهن بسیاری از پژوهشگران غربی را برای کشف عوامل و نیز درمان آن به خود مشغول کرده است؟
اگر مایلید پاسخ پرسش‌های فوق را دریافت کنید، می‌توانید مطلبی را که در ادامه آمده است با دقت مطالعه کنید.

در جوامع امروزی زنان به مراتب بیش از گذشته تأثیرگذارند و از ارکان اصلی آن محسوب می‌شوند. از آنجا که تفکرات و به تبع آن رفتار عملی زنان به عنوان یکی از عناصر اصلی جامعه می‌تواند تعیین‌کننده رشد و تعالی یا خسران و عقب‌ماندگی آن باشد، شناخت و واکاوی آسیب‌های آن ضرور به نظر می‌رسد.

شیوع برخی رفتارها از سوی زنان همچون ایجاد تغییرات ظاهری متعدد در چهره و بدن از راه‌های گوناگون و گاه دشوار و خطرناک، همچون اعمال جراحی زیبایی که گاه سبب ایجاد عوارض دائمی و چه بسا مرگ می‌شود، وقتی با دغدغه فراوان برای ایجاد جذابیت و زیبایی چه‌بسا خیالی و غیرواقعی صورت می‌گیرد، موجب تأسف بسیار است. مدتی است این معضلات در جوامع غربی از دیدگاه روان‌شناسی و جامعه‌شناسی بررسی و ریشه‌یابی می‌شود. در پی آن، آن تحقیقات مشابهی نیز در کشور ما صورت پذیرفته است. هم‌چنین رفتار ابرازی بخشی از مردان جامعه با زنان موجب شده است برخی زنان نگاه شیء‌انگارانه دیگران به خود را تقویت و خود را یک شیء جنسی تلقی کنند. اما شیوع گسترده این پدیده ناپهناج که در علم روان‌شناسی با اصطلاح «خودشیء‌انگاری در زنان» از آن یاد می‌شود و امروزه در حد وسیعی گریبان‌گیر بانوان جامعه ما شده است.

خودشیء‌انگاری (Self-Objectification) اصطلاحی است نسبتاً جدید و همان‌گونه که از اجزای آن پیداست، به معنای آن است که شخص بدن و جسم خود را همچون شیئی تصور کند که همواره باید ظاهر آن را ارزیابی کند و مطابق ایده‌آل‌های فرهنگ متغیر جامعه شکل دهد. این معضل روبه‌رشد در جامعه، برخی را بر آن داشته است به ریشه‌یابی و درمان آن از نگاه اسلام بپردازند زیرا اسلام دین فطرت بشر است و خداوند رحمان آن را به عنوان دستورالعملی هماهنگ با نیازهای فطری بندگانش در اختیار آنان قرار داده است تا با عمل به آن بتوانند به کمال و سعادت در دنیا و آخرت دست یابند. لذا می‌توان ریشه همه آسیب‌های روانی انسان را نیز به‌وسیله آن یافت و درمان کرد. بیشتر مطالعاتی که تاکنون درباره خودشیء‌انگاری انجام شده، در کشورهای غربی و با روش‌های میدانی بوده است. گرچه این روش برای واکاوی عوارض انسانی و طبیعی و کشف روابط میان پدیده‌ها سودمند است، با وجود نقص نسبی و مطلق علم بشری، نمی‌تواند بینش جامع و راهکار کارآمدی ارائه دهد. لذا بهره‌گیری از منابع وحیانی به‌ویژه قرآن کریم و استخراج محتوای تطبیقی آن با یافته‌های علمی به روش نظری ضرورت دارد.

طبق بررسی‌ها مهم‌ترین مبانی و عوامل خودشیء‌انگاری زنان از نگاه اسلام، خیال‌پردازی، تمایل به فخرفروشی، تکبر، خودنمایی و جلوه‌گری مدیریت‌نشده در زنان با آشکارسازی عمومی آن و مهم‌تر از همه عدم خودشناسی است. راهبردهای عملی اسلام برای پیش‌گیری و درمان آن تأکید بر خودشناسی و هویت‌بخشی به زن بر اساس الگوسازی از او برای همه بشریت، تأکید بر تساوی جایگاه عبودی و ظرفیت تکاملی زن و مرد، کنترل و محدود ساختن گرایش‌های بدنی و غریزی او از طریق حفظ حجاب و رعایت عفت و حیا در معرض عموم است.